

JELENTÉS

Az angol irodalom magyar története c. projektről

*Készült az 2012-03-01 és 2017-02-28 közötti időszak
101798. számú NKFI-OTKA projektjének keretében.*

Vezető kutató: Kállay Géza

Budapest, 2017, március 28

Szerkesztők:

Bényei Tamás
Csikós Dóra
Friedrich Judit
Gárdos Bálint
Halácsy Katalin
Kállay Géza
Karáth Tamás
Kiss Attila Attila
Komáromy Zsolt
Péti Miklós
Rácz István
Reichmann Angelika
Séllei Nóra
Szőnyi György Endre

NKFI-OTKA kedvezményezett munkatárs:

Gárdos Bálint, majd
Szigeti Balázs

Szakmai tanácsadó:

Dávidházi Péter

Szerzők:

Almási Zsolt	Balajthy Ágnes	Barcsák János	Barna Zsófia
Benczik Vera	Bertha Csilla	Bényei Tamás	Bodó Bence Levente
Bús Éva	Czigányik Zsolt	Csikós Dóra	Dósa Attila
Fabiny Tibor	Farkas Ákos	Fogarasi György	Földváry Kinga
Friedrich Judit	Füzessy-Bonác Ágnes	Gárdos Bálint	Gula Marianna
Halácsy Katalin	Hartvig Gabriella	Hódosy Annamária	Hörcher Ferenc
Ittész Gábor	Karáth Tamás	Kállay Géza	Kirchknopf Andrea
Kiséry András	Kiss Attila Attila	Komáromy Zsolt	Kurdi Mária
Maczelka Csaba	Marno Dávid	Matuska Ágnes	Márkus Zoltán
Mecsnóber Tekla	Michael McAteer	Nyusztay Iván	Oroszlán Anikó
Panka Dániel	Pálinkás Katalin	Péri-Nagy Zsuzsanna	Péteri Éva
Péti Miklós	Pikli Natália	Pintér Károly	Pokol Ágnes
Rácz István	Reichmann Angelika	Rempert Eglantina	Ruttkay Veronika
Sári B. László	Schandler Veronika	Séllei Nóra	Simonkay Zsuzsanna
Sohár Anikó	Stróbl Erzsébet	Szaffkó Péter	Szamosi Gertrúd
Szép Eszter	Szigeti Balázs	Szlukovényi Katalin	Szőnyi György Endre
Takács Réka	Timár Andrea	Tóta Péter Benedek	Végh Veronika
Vince Máté			

Bevezetés

Olyan feladatra vállalkoztunk, amely páratlan a magyar anglistika történetében: a hazai anglisták minél szélesebb bevonásával, majdnem hetven szerző közreműködésével megírjuk *Az angol irodalom magyar történetét*. Ennek elméleti, módszertani, szerkezeti, tartalmi és technikai lehetőségeit két éven át vitattuk szerkesztő-társaimmal (Bényei Tamás, Csikós Dóra, Dávidházi Péter, Friedrich Judit, Gárdos Bálint, Kiss Attila, Komáromy Zsolt, Matuska Ágnes, Rácz István, Séllei Nóra, Szigeti Balázs és Szőnyi György Endre)¹, s míg természetesen már a főcím (*Az angol irodalom magyar története*) minden egyes szavát jogos kétségekkel lehet illetni, meggyőződésem, hogy az érték, amelyet létrehozunk, jelentősebbnek bizonyul majd, mint ha elálltunk volna szándékunktól. Különösen, mert míg pl. amerikai irodalomról több kiváló magyar nyelvű történet áll az olvasók rendelkezésre (pl. Bollobás Enikő: *Az amerikai irodalom története*),² angol (brit) irodalomról szóló összefoglaló történeti áttekintés magyar nyelven – tudásunk szerint – még fordításban sem jelent meg az elmúlt több mint negyven évben. .

A cím indoklása

A cím *Az angol irodalom magyar története*. Az *angol* szó voltaképpen „brit”-et („egyesült királysági”-t) takar, azaz bevettük a skót, az ír és a walesi angol nyelvű irodalmi hagyományt is egészen Írország és Skócia (relatív) önállósodásáig. Azért döntöttünk mégis az „angol” jelző mellett, mert a magyar általános szóhasználatban ez honosodott meg. *Irodalom* írott szöveget értünk (tehát nemcsak „szépirodalmat”), naplóktól levelezéseken át filozófiai traktátusokig, újságcikkektől az először szájhagyomány útján terjedő, később lejegyzett művekig. A *magyar* szó azért került a címbe, mert nem olyan angol irodalomtörténetet szeretnénk, amelyet akár Londonban is meg lehetne írni, hanem olyat, amely – persze röviden – a fejezetekbe beveszi, egy-egy mű és szerző mikortól kezd hatni a „magyar kulturális emlékezetben”; legkézenfekvőbb, „leglátványosabb” példák természetesen Shakespeare, Burns, Walter Scott, Byron, Dickens, Oscar Wilde. Nem recepciótörténetet készítettünk, de a magunk szempontjából, az „angol” művek hazai sorsát is figyelembe véve írtunk. Azonban nemcsak arra igyekeztünk tekintettel lenni, hogy pl. ki hatott a 19. századi magyar regényírókra, vagy mikor jelenik meg egy-egy Shakespeare-dráma a magyar színpadon, hanem arra is, a magyar irodalmi élet, és ezen belül a hazai anglistika mely művekre figyelt föl és mikor.

¹ Ők voltak azon kollégáim, akikkel két-háromhavi rendszerességgel tartott megbeszéléseken alakítottuk az Irodalomtörténet arculatát. Ez nem egészen azonos a Szerkesztők névsorával, mer menet közben további szakértők bevonását láttuk szükségesnek. Dávidházi Péter ugyan nem vállalt sem közvetlen szerzői, sem szerkesztői munkát, azonban minden szerkesztőségi ülésen részt vett, inspiratív, pozitív szellemisége teljes tevékenységünket áthatotta, és hatalmas kritikátörténeti tapasztalatát mozgósítva számtalan olyan tanácsot adott, amely gyökeresen formálta a mű önnön tárgyához fűződő viszonyát, tartalmi és formai kérdésekben egyaránt, nem beszélve az Irodalomtörténethez kapcsolódó publikációiról..

² Bollobás Enikő: *Az amerikai irodalom története*, Budapest: Osiris Kiadó, 2005. Ez a példamutató, magyar szempontokat is kiválóan érvényesítő hatalmas vállalkozás bizonyos értelemben a mi Irodalomtörténetünk módszertani ellenképe, hiszen épp azt fordítja a tárgyalásmód előnyére, hogy egyetlen szerző munkája.

Elméleti háttér

A sokféle idő- és *történet*-szemlélet közül azt részesítettük előnyben, amely érzékeny arra a nyelvi-kulturális-irodalomelméleti fordulatra, amely az 1960-as évek végétől szakmánkban lezajlott, és angolszász irodalmi körökben meghonosodott. Ezt a szemléletet olyan „iskolák”, megközelítések képviselik, mint az Újhistorizmus, a posztkolóniális megközelítés-mód, a feminizmus és a Gender-studies, a kulturális antropológia és a szemiotika bizonyos irányzatai. Ezek közös vonása, hogy szövegértelmezés közben érzékenyek arra a társadalmi-politikai-kulturális térre, amelyben egy-egy műfaj kialakult, egy-egy mű megszületett. Nem szerző- (és különösen nem életrajz-) központú, s a műveket nem pánkronikusan értelmezett „általános emberi problémák” gyűjtőhelyének tartja. Hanem az emberi kérdéseket (az esztétikaiaktól az etikaiakig, az ontológiaiaktól a nyelv válságáig) történeti kontextusban, egy történetileg adott feltételrendszer elemzésén keresztül mutatja be, mintha egy – wittgensteini értelemben vett – „grammatikához” hasonló, az adott korszakra jellemző közös nyelvi szabályrendszert térképezne fel, amely a megszólalást s a beszélgetést egyáltalán lehetővé teszi.

Ez – meggyőződésünk szerint – nem zárja ki, hogy bizonyos szövegek kellő, sőt kiemelt figyelmet kapjanak. Ha ugyanis megközelítésmódunk a mű értelmezését nem szűkíti le pusztán a történetileg adott feltételrendszerre (ha nem azonosítja ezt a feltételrendszert a mű jelentésével, amikor is egy korszak művei kezdenek mind „ugyanarról szólni”), és ha kétirányú forgalmat (kölcsonhatást) tételez műfajok-művek, illetve történeti-társadalmi-kulturális jelenségek között, épp azokat a jellegzetességeket ragadhatja meg, amelyekkel egy-egy mű egyfelől betagozódik az akkori, konszenzusnak tekinthető áramlatokba. Másfelől pedig elemezheti azokat is, amelyekkel egy-egy szöveg a rekonstruált konszenzus határait feszegeti, amelyekkel „kiri” a többi közül. Egy példa: azáltal, hogy a *Hamlet* bosszúdráma (bosszú-tragédia), sok fontos ponton az ún. „Erzsébet-kori” Anglia kulturális életébe illeszkedik, azonban több módon alapvetően el is tér az akkor megszokott műfaji keretektől, és egy irodalomtörténet – egyik – feladata, hogy a műveket a megszokott és a nem-megszokott feszültségében mutatassa be. Ugyanakkor ez a történeti szemlélet a történelmet nem teszi meg „önálló létezőnek”, amely – megszemélyesítve, saját életre kelve, mintegy „Szellem” alakban, vagy „társadalmi tudatként” – „valami cél felé tart”, „fejlődik” (erről lásd bővebben a Bevezetést). Kronologikusan azért halad, hogy egy-egy éppen adott korszak (relatív) jelenében a „jelen” „múltjának” hatásairól, a jelen múltra adott reakcióiról is be tudjon számolni (pl. Shakespeare és Milton kirobbanó hatásáról az angol „romantikus” nemzedékekre), de a történelemnek nem tulajdonít önálló életre kelő, teleologikus magyarázó erőt. Ez a megközelítésmód nem zárja ki, hogy az Irodalomtörténet egy-egy Szerzője szövegértelmezés közben ne érvényesíthesse például a dekonstrukció, a pszichoanalízis, vagy a hermeneutika értelmező módszereit is, azonban egy döntő szemléleti alapelvben a nagyon fontos, inspiratív pluralizmus mellett (hiszen többek között a pluralizmus érvényesítése miatt vagyunk, Szerzők, ilyen sokan) egyet kellett értenünk, s erre legalkalmasabbnak a fenti történeti-kulturális megközelítés tűnt.

A megírás szemléleti alapelvei

A legfontosabb alapelvet talán így lehetne megragadni: bármit tehetünk, ha olvasóinkat tájékoztatjuk arról, mit miért teszünk, vagyis ha szövegünkben reflektálunk arra, amit írunk. A Szerzőket – s igyekeztünk a téma legavatottabb hazai szakértőjét felkérni, s a legtöbb esetben az illető meg is tisztelte az Irodalomtörténetet egy-két-három hosszabb-rövidebb fejezettel – arra kértük, hogy írás közben az alábbi fő szempontokat tartsák szem előtt.

Olvasóbarát Irodalomtörténet szeretnénk lenni, aki kézen fogja olvasóját; Olvasóinkat intelligens, körülbelül középiskolai műveltséggel rendelkező személyként képzeljük el, akinek pl. a „metafora” szót már nem kell elmagyarázni, de bizonyos, pl. irodalmi elemzésekben használt szakszavakat („disszemináció”, „rizóma”, stb.) már igen. Ugyanakkor tartózkodni igyekeztünk a (felesleges) szakzsargonról, és ha magyar kifejezés is rendelkezésre állt, inkább azt használtuk. Szövegeink tehát szándékuk szerint tudományos igényűek, de igyekeztünk azt sem feledni, hogy most nem (csak) irodalmár-kollégáknak, hanem egy sokkal nagyobb közösségnek írunk. Egy Olvasót sem szerettünk volna „elriasztani” olyan szakzsargonnal, amit csak mi értünk. A tudományos igény pedig elsősorban azt jelenti, hogy látszik: a téma, jelenség stb. alaposan kikutatott, a friss szakirodalomra, a legfontosabb alternatív értelmezési módokra, lehetséges közelítésekre utalások történnek, az elemzett szövegek a Szerző részéről felfrissített olvasmány-élmények. Azt szerettük volna, ha Olvasónk érezi, hogy benne van az adott téma kortárs szakmai fősodrában.

A fő szemléleti-módszertani elv legfőbb tartalmi eleme az volt, hogy Irodalomtörténetünk *műfaj*történeti (és nem pl. szerző-központú). Külön szerző-portrékat és műelemzéseket tehát nem terveztünk (de még ettől is el lehetett térni, ha egy Szerző ezt tartotta helyesnek, ld. pl. a kitűnő Tibor Fischer fejezetet az V. részben, Friedrich Judittól). Ugyanakkor fontos volt, hogy az Irodalomtörténet ne váljék pusztá információlistázó „telefonkönyvvé”. Hogy egy fejezeten belül mely szerzők és mely művek, jelenségek kerüljenek tárgyalásra és milyen terjedelemben, hangsúllyal, a Szerző szabadsága volt. Ajánlott volt az a megoldás, hogy a Szerző egy-két-három „tipikus”, híres, (kanonikus) művet, állít a középpontba, a „kisebb mestereket” pedig köréje csoportosítja. Tehát egy jellegzetes műre, vagy szerzői életműre fókuszál, s ezt elemzi-értelmezi, és ezeken keresztül „nyúl” előre és hátra, és tárgyalja a többit. Hogy mi „hogyan is volt valójában”, „igazán”, a jelenünkből rekonstruálhatatlan. Hasonlóan lehetetlen „mindenről írni”, de az irodalom történetének megértésére jó módszer a Walter Benjamin nevéhez fűződő történeti elv (erről szintén ld. bővebben a Bevezetést): egy folyamat váratlan megszakításával, egy kiemeléssel, hangsúllyal elmerülünk a múlt egy-egy fontos, de legalábbis jelenünkből annak vélt, intenzív pillanatában, fordulópontjában, és azon át felmutatjuk a korszak sokrétegűségét. Így a történetírás pusztá leíró tudományból *performatív* műfajjá válhat; nem pusztán „valamiről való beszéd”, hanem *megjelenítő*, közvetlen élménnyé tévő előadás.

A kidolgozás alapelvei

Fontos volt ugyanis, hogy az egyes fejezetek stílusa ne valami szürke, „krónikás próza” egyen-stílusába olvadjon. Legyen sokkal inkább élményszerű, tükrözze a Szerző egyéniségét,

preferenciáit, meggyőződéseit, sőt, „elfogultágait”. Arról szeretnénk beszámolni Olvasóinknak, mi mit találunk izgalmasnak egy-egy művel, jelenséggel kapcsolatban, mi miért érezzük fontosnak az ezekkel foglalkozást egy életen át, és ezzel arra vegyük rá őket, hogy az eredeti műveket kezükbe vegyék, és ezek között s ezeken belül eligazodjanak. Arra törekedtünk, hogy kitűnjön, a jelenünk szempontjából egy-egy jelenség, mű releváns-e, és ha igen, hol és hogyan. Egyszerre volt fontos tehát azoknak a történelmi feltételeknek, kontextusoknak a bemutatása, amelyek egy művet, jelenséget létrehoztak, és az olvasás lehetséges módozatainak megmutatása: hogyan lehet és érdemes ma olvasni, hogy az olvasó minél több örömet találjon abban, hogy egy művel foglalkozik. Fontos volt, hogy a Szerző kitérjen arra is, hogyan írta felül az egyik kanonikus irodalomtörténeti-ízléstörténeti vélemény a másikat. Természetesen fontos szempontként érvényesült a sokáig nem-kanonikus szerzők, pl. nőírók tárgyalása is.

A műfaj történeti megközelítés egy másik következménye a szigorú kronológia megbontása. Olyan párhuzamos előrehaladás ez, amikor is az egyes műfajok változatos történetének, „sorsának” mentén bizonyos fejezetek időben „előbbre tartanak”, mások „hátrébb”. Sem a korszakhatárokat, sem a műfaji kereteket nem kellett túlságosan szigorúan venni. Ha a Szerző úgy érezte, szívesen utalna előre vagy hátra vagy „oldalt”, arra bízattuk, bátran tegye meg, hiszen ez az Irodalomtörténet voltaképpen párhuzamos műfaj történeteként ölt testet. Életrajzi elemeket, filozófiát, természettudomány-történetet, képzőművészeti és zenetörténeti alkotásokat, filmeket, filmfeldolgozásokat csak olyan mértékben vettünk be, amilyen mértékben ezt a kulturális héttér bemutatása és az *irodalomtörténeti* tárgyalás megítélésünk szerint megkívánta.

Az Irodalomtörténet a jelenlegi állapotában

A fentiek következményeként, a Szerzők szabadságának folyományaként természetesen nagyon sokféle fejezet született. Sok tekintetben azt a gyakorlatot követtük, amely – mivel sok fejezetet más-más szerzőre bíz – egy sokszínű, sokszerzős esszégyűjteményt kap végeredményként (pl. a David Wellbery által főszerkesztett *A New History of German Literature* hasonló alkotás).³ Az egyes témák kijelölése, a válogatás (mi kerüljön be, mi ne) a szerkesztők közös (egyáltalán nem könnyű) munkája volt. Az egyes témák kiválogatása természetesen vitatható, s ez a Jelentés azért nem tartalmaz részletes indoklást, mert menet közben újabb és újabb szempontok merültek fel, és legfőképpen mi, szerkesztők érezzük szükségét, hogy tovább bővítsük és javítsuk Irodalomtörténetünket, sőt, „szövegbuborékok” formájában szerkesztői-szerzői utalásokkal, megjegyzésekkel, kiegészítésekkel lássuk el, benne előre-hátra utaljunk. Jelen állapotában az Irodalomtörténet majdnem 2 500 oldal terjedelmű (kb. 6,1 millió karakter). A 21. század második évtizedének végén arra a következtetésre jutottunk, hogy habár – főleg mert ilyen jellegű kézikönyv több mint negyven esztendeje jelent meg magyarul – jó érvek hozhatóak fel a hagyományos könyv alakban történő megjelentetés mellett, egy olyan, online és ingyen elérhető változat volna

³ Wellbery, David E., szerk. *A New History of German Literature*. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press, 2005

Irodalomtörténetünk igazi létformája, amely folyamatosan frissülhet és bővíthet. Pl. a *Stanford Encyclopaedia of Philosophy* mintájára, létre tudnánk hozni egy kiadványt, amelybe – szerkesztői, lektori jóváhagyás után – bárki, aki úgy érzi, hozzá szeretne járulni egy angol irodalomról szóló magyar nyelvű történehez, fejezeteket illeszthetne be. Valamint a már meglévő fejezetekhez kommentárt fűzhetne, és a Szerzők két-három-öt évente frissítenék témáik Bibliográfiáját és beszámolhatnának korszakok, jelenségek és prózaírók, költők, drámaírók változó megítéléséről, új szereplők felbukkanásáról, kánon és a dekanonizáció alakulásáról. Azaz – egy korszerű, hálózatszerű utalásrendszer segítségével – az *Angol irodalom magyar története* az angol irodalom magyar recepciójának közös, sok véleményt megjelenítő, azokat ütköztető, élő, dinamikus fórumává válhatna, amely megbízhatóan és gondolkodtatva kalauzolja az angol irodalom Olvasóit.

A mű felépítése

Az *Angol irodalom magyar története*nek felépítése a legnagyobb egységek tekintetében a következő: Bevezetés (Kállay Géza) [29 oldal, 79 037 karakter szóközzel]

I. rész. *A középkor: a kezdetektől az 1480-as évekig* (szerkesztők: Karáth Tamás és Halácsy Katalin, szerzők: Halácsy Katalin, Karáth Tamás, Péri-Nagy Zsuzsanna, Simonkay Zsuzsanna) [231 oldal, 613 985 karakter szóközzel]

II. rész. *A kora modern kor: az 1480-as évektől az 1640-es évekig* (szerkesztők: Kiss Attila és Szőnyi György Endre, szerzők: Almási Zsolt, Bodó Bence Levente, Fabiny Tibor, Földváry Kinga, Füzessy-Bonác Ágnes, Hódosy Annamária, Kállay Géza, Kiséry András, Kiss Attila Attila, Maczelka Csaba, Marno Dávid, Matuska Ágnes, Márkus Zoltán, Oroszlán Anikó, Péti Miklós, Pikli Natália, Stróbl Erzsébet, Szaffkó Péter, Szigeti Balázs, Szőnyi György Endre, Tóta Péter Benedek) [531 oldal, 1 177 120 karakter szóközzel]

III. rész. *A restaurációtól a romantikáig: Az 1660-as évektől az 1830-as évekig* (szerkesztők: Komáromy Zsolt, Péti Miklós, Gárdos Bálint és Csikós Dóra, szerzők: Barcsák János, Barna Zsófia, Bús Éva, Fogarasi György, Csikós Dóra, Gárdos Bálint, Hartvig Gabriella, Hörcher Ferenc, Ittész Gábor, Kiséry András, Komáromy Zsolt, Kurdi Mária, Maczelka Csaba, Panka Dániel, Pálinkás Katalin, Péteri Éva, Péti Miklós, Ruttkay Veronika, Schandl Veronika, Szamosi Gertrúd, Takács Réka, Timár Andrea, Végh Veronika, Vince Máté) [854 oldal, 2 168 789 karakter szóközzel]

IV. rész. *A Viktoriánus kor és a Modernizmus: az 1830-as évektől az 1930-as évekig* (szerkesztők: Séllei Nóra és Reichmann Angelika, szerzők: Bényei Tamás, Bertha Csilla, Gula Marianna, Michael McAteer, Mecsnóber Tekla, Péteri Éva, Pokol Ágnes, Rácz István, Reichmann Angelika, Rempert Eglantina, Séllei Nóra, Szamosi Gertrúd) [344 oldal, 906 791 karakter szóközzel]

V. rész. *A Modernizmustól a Posztmodernig: az 1930-as évektől napjainkig* (szerkesztők: Bényei Tamás, Friedrich Judit és Rácz István, szerzők: Balajthy Ágnes, Benczik Vera, Bényei Tamás, Czigányik Zsolt, Dósa Attila, Farkas Ákos, Friedrich Judit, Kirchknopf Andrea, Nyusztay Iván,

Pintér Károly, Ráczy István, Rempert Eglantina, Sári B. László, Sohár Anikó, Szaffkó Péter, Szép Eszter, Szlukovényi Katalin, Timár Andrea). [468 oldal, 1 189 067 karakter szóközzel]

Összesen: 2457 oldal, 6 134 789 karakter szóközzel

További részletek az egyes részek (I.-V.) bevezetőjében találhatóak, a részletes tartalomjegyzékek az egy-egy fájlban található részek végén foglalnak helyet, illetve összesítve e Jelentés végén is megvannak (a lapszámozás minden egyes részben újrakezdődik). A korszakfelosztás kérdéseinek tekintetében, és – általában – a korszakfogalom és az irodalomtörténet írás viszonyával kapcsolatban Komáromy Zsolt roppant alapos, sok szempontú áttekintéséhez igazítom az Olvasót, amely a III. rész elején található. Ez azért került *A restaurációtól a romantikáig: Az 1660-as évektől az 1830-as évekig* című főfejezetbe, mert éppen ebben a korszakban alakul ki a mai értelemben vett irodalomtörténet írás, illetve irodalomkritika. A végső szakmai beszámolóhoz az egész műből csak a Bevezetés c. részt tudtam a honlapon csatolni; az öt rész – külön-külön fájlban, egyelőre nem a nyilvánosságnak szánt kéziratként – Csóti-Gémes Veronikánál, az NKFI-OTKA kapcsolattartómnál található:

veronika.csoti@nkfih.gov.hu. Voltaképpen a „Jelentés”, az elvégzett munka igazolása esetünkben maga a mű.

Mindenki hatalmas erőbedobással, lelkesen, nagy szakértelemmel dolgozott, mindennapos oktatói-kutatói munkája mellett, sokszor azzal rivalizálva is. Miközben az Irodalomtörténetünk lapjait olvastam, rengeteget tanultam és nagyon örültem, hogy egy ilyen nagyszámú közösség magyar nyelven létre tudott hozni egy ekkora, az én szememnek olvasmányos, élvezetes, ugyanakkor roppant korszerű szintézist. Ez a mű angol szakosoknak remélhetőleg éppúgy hasznára lesz, mint az érdeklődő olvasóknak. Meggyőződésem, hogy a hazai anglisták régóta adósai voltak a magyar olvasóközönségnek egy ilyen irodalomtörténettel, és nyilvánvaló, hogy ezen a téren – a Szenczi-Szobotka-Katona generációhoz képest – két generáció kimaradt. Mint a munkálatok általános koordinátora és elsőszámú felelőse, végtelenül hálás vagyok mindenkinek (és büszke vagyok mindenkire), akikkel együtt dolgozhattam. Három személyt azonban ki kell emelnem. Legelőször is Bényei Tamást, aki mind szerzőként, mind szerkesztőként hatalmas részt vállalt, és roppant impresszív irodalomtörténeti-irodalomelméleti szemléletével, valamint koncepciózusság tekintetében sokkal jobban megérdemelné a Főszerkesztő nevet, mint én (ezért is kerülöm ezt a megnevezést mind ebben a Jelentésben, mind magában az Irodalomtörténetben). Hasonlóan mind az irodalomtörténet írás elméleti kérdéseinek, mind a kivitelezés tekintetében kulcsszerepe volt a munkálatok során Komáromy Zsolt hihetetlen alaposságának, lelkiismeretességének és gazdag tudásának. Végül, de egyáltalán nem utolsósorban Kiss Attila érdemel kiemelt köszönetet, aki roppant hozzáértéssel, sohasem lankadó energiával és nagyeleganciával végezte munkáját, és elért olyan magyar szerzőket is (Kiséry András, Márkus Zoltán és Marno Dávidot), akik amerikai egyetemeken dolgoznak. Mindhárom szerkesztő-társamtól annyit tanultam, hogy az felért egy „Bevezetés az irodalomtörténet írás”-ba magas szintű egyetemi kurzussal.

A projekt történetének áttekintése időrendben

Alapvető eltérések a tervezetthez képest

A projekt 2012. március 1-én kezdődött és 2017. február 28-án ért véget. Két alapvető eltérés volt a tervezetthez képest:

1. A projekthez négy további kutató csatlakozott (szerkesztői minőségben)
2. A projekt a projektvezető (Kállay Géza) alkotószabadsága miatt egy évig (2014. december 1-től 2015. november 30-ig) szünetelt. Az eltérés részleteit az alábbi, 2014. november 27-én kelt engedély tartalmazza:

From: **Csóti Veronika (OTKA iroda)** <csoti.veronika@otka.hu>
Date: 2014-11-27 12:00 GMT+01:00
Subject: OTKA-101798-TBK-6659/2014-kérelem engedélyezése
To: kallay@ucsc.edu

Tisztelt Vezető Kutató!

A TBK-6659/2014.11.24. számon iktatott kérelem alapján a Társadalomtudományi Kollégium Elnöke engedélyezte:

1. hogy a 101798 számú projekthez az alábbi résztvevők a kérelemben foglaltak szerint csatlakozhassanak:
 - Dr. Kiss Attila (SZTE BTK-senior kutatóként),
 - Dr. Matuska Ágnes (SZTE BTK-senior kutatóként),
 - Dr. Reichmann Angéla (Angelika) (Eszterházy Károly Főiskola-senior kutatóként),
 - Dr. Karáth Tamás (PPKE-BTK, nem senior kutatóként).

2. hogy a 101798 számú projekt 1 évig 2014. december 1-től 2015. november 30-ig szüneteljen.

Üdvözlettel,
Csóti Veronika
tudományos ügyintéző
program adminisztrátor

A kutatás fázisai

A kutatás két fő, jól elkülöníthető fázisra oszlik:

1. Az első 33 hónap (2012.03.01-2014.11.30)
2. A második 25 hónap (2015.12.01-2017.02.28)

Összesen 48 hónap: 4 esztendő

A kutatás első 33 hónapja (2012.03.01.-2014.11.30)

Ennek a fázisnak a legfontosabb feladata az Irodalomtörténet arculatának, szerkesztési elveinek kialakítása volt. Mivel a 21. században az irodalomtörténet írás messzemenően nem egyértelmű feladat (sokan a pusztas létjogosultságát is vitatják), az Irodalomtörténet első Szerkesztőbizottsága (Bényei Tamás, Csikós Dóra, Dávidházi Péter, Friedrich Judit, Gárdos Bálint, Kállay Géza, Kiss Attila, Komáromy Zsolt, Matuska Ágnes, Rác István, Séllei Nóra, Szigeti Balázs és Szőnyi György Endre) két-, három-havonta összegyűlve (hol Budapesten, hol Szegeden, hol Debrecenben) vitatta meg a lehetséges elméleti és módszertani eljárásokat. Ez után következett a korszakolás kérdése: a korszakhatárok megállapítása, majd az egyes témák megadása, a fejezetek és alfejezetek kialakítása, voltaképpen egy részletes tartalomjegyzék összeállítása.

A már nyilvánosság elé bocsájtott eredmények:

—Egy teljes szekciót az Irodalomtörténetnek szenteltünk a 11. HUSSE Konferencián:

11th Conference of the Hungarian Society for the Study of English

24-26 January 2013

Venue: Trefort kert campus of Eötvös Loránd University

Kállay Géza:

Az angol irodalom magyar történetének várható arculatáról

Dávidházi Péter:

Egy jelző mint új feladatértelmezés: A magyarországi anglistikától az angol irodalom magyar történetéig

Kiss Attila:

Minek a története az irodalom?

Kádár Judit Mária:

A brit irodalom szimultán magyar története

Karáth Tamás: The Medieval Chapter of a Hungarian History of English Literature: The Hungarian Heritage and Anglo-American Experiments

Szamosi Gertrúd:

Milyen legyen a magyarországi skót irodalomtörténet?

Friedrich Judit:

Legyen-e szó kortárs irodalomról az angol irodalom magyar történetében?

Séllei Nóra:

“Lötyögő, petyhüdt szörny”, avagy a viktoriánus kultúra kutatás problémái --referátum a kortárs angol és magyar irodalomtörténet írásról

Marácz Géza: Boz után, szabadon: Jókai szerepe Dickens magyarországi hatástörténetében

Kurdi Mária: Az angol dráma történetének lehetséges korszakolása a Restauráció korától napjainkig

Rácz István: Költészettörténet

Hartvig Gabriella: Laurence Sterne műveinek tárgyalása angol regénytörténeti művekben (The Discussion of the Works of Laurence Sterne in Literary Histories of the English Novel)

Komáromy Zsolt, Ruttkay Veronika, Timár Andrea, Gárdos Bálint:

Hogyan írunk Wordsworth-ról és Coleridge-ről az angol irodalom magyar történetében?

Szőnyi György Endre: Szerkesztői megjegyzések

Bényei Tamás: Closing assessment of the workshop session devoted to the new Hungarian History of English Literature

—A Filológiai Közöny 2013/4-es számában (Kállay Géza szerkesztésében) 8 folyóiratcikk foglalkozott az Irodalomtörténettel (ld. a Zárójelentés honlapján a *Közlemények* rovatot!)

A kutatás második fele: 25 hónap (2015.12.01-2017.02.28)

Ennek a fázisnak a legfontosabb tevékenysége – a Szerzők felkérése után – az Irodalomtörténet tényleges megírása volt. Hogy ki lépett ki, vagy mondta vissza a vállalását és mikor, azt nem jegyzi ez a krónika. A Szerzőkkel tudattuk a módszertani és gyakorlati tudnivalókat, s ez után a fejezetek megírása, szerkesztése, javítása, cseréje, kiegészítése töltötte ki a kutatási időt.

A már a nyilvánosság elé bocsájtott eredmények:

—a HUSSE 12 Konferencián számos szerző közreműködésével kerekasztal beszélgetést tartottunk a megírás közben felmerülő nehézségekről (ez az időszak ugyan a pályázat hivatalos idején – a szüneteltetés miatt – kívül esett, azonban hagyomány, hogy HUSSE konferencia minden páratlan évben január végén van)

12th Conference of the Hungarian Society for the Study of English
29-31 January, 2015,
Venue: University of Debrecen, Main Building, Nagyerdő

Vitaindítók:

Dávidházi Péter: A magyar anglistika hagyománya mint lehetőség

Karáth Tamás–Nagy Andrea: Módszertani kérdésvetések és válaszok a HUHI (**H**ungarian **H**istory [of English Literature]) középkor fejezetében

Kiss Attila–Matuska Ágnes: Módszertani kérdések az irodalomtörténeti vállalkozással és a koramodern fejezettel kapcsolatban

Rácz István: Hogyan válhat a *gay poetry* melegköltészetté?

—A Filológiai Közlöny 2017/1 száma a készülő *Az angol irodalom magyar története* fejezetei közül válogat. A számot Bényei Tamás, a szám szerkesztője úgy tervezte, hogy mindegyik nagy korszak képviseltesse magát, és hogy emellett mindegyik műnem jelen legyen. Emellett két, a magyar nyelvű irodalomtörténet-írásban nem megszokott fejezet (az utazási irodalomról és a grafikus regényről) jelzi a készülő munka jellegét.

A szám tartalma:

szerző	Cím	terjedelem	lektorok
Komáromy Zsolt	<i>Irodalmi historiográfia és korszakolás: elméleti és gyakorlati megfontolások egy angol irodalomtörténethez</i>	89.000 n, 11.671 szó	Kállay Géza Bényei Tamás
Karáth Tamás	<i>Középkori angol dráma és színház</i>	82.182 n, 10.942 szó	Halácsy Katalin
Matuska Ágnes	<i>Heterogeneitás és játékosság: a korai Tudor dráma</i>	51.884 n, 6600 szó	Kiss Attila Szőnyi György Endre
Gárdos Bálint	<i>Cockney költők</i>	16.355 n, 2000 szó	Komáromy Zsolt Bényei Tamás
Gárdos Bálint – Komáromy Zsolt – Péti Mikós – Timár Andrea	<i>Szerzői körök Az angol irodalom magyar történetében</i>	8800 n, 1079 szó	Bényei Tamás Kállay Géza
Timár Andrea	<i>Az angol nemzeti irodalom kialakulása</i>	26.691 n, 3552 szó	Komáromy Zsolt Bényei Tamás
Reichmann Angelika	<i>Joseph Conrad prózapoétikája</i>	28.000 n, 3500 szó	Bényei Tamás Friedrich Judit
Balajthy Ágnes	<i>Térkép nélkül: angol utazási irodalom a két világháború között</i>	32.608 n, 4206 szó	Friedrich Judit Bényei Tamás
Szlukovényi Kata	<i>Angol holokausztköltészet</i>	8639 n, 1134 szó	Friedrich Judit Bényei Tamás
Kirchknopf Andrea	<i>A kortárs angol történelmi regény és a neoviktóriánus irodalom</i>	44.225 n, 5.804 szó	Friedrich Judit Bényei Tamás
Szép Eszter	<i>A Punch magazintól a grafikus regényig: a brit képregények egyik története</i>	Kb 16.000 n, 2000 szó	Friedrich Judit Bényei Tamás
ÖSSZESEN		404.384 n,	Cél: 340.000

		52.488 szó	
--	--	------------	--

Várható megjelenés: 2017, április.

Az angol irodalom magyar története részeinek összesített tartalomjegyzéke:

(Megjegyzés: A lapszámozás minden egyes részben újrakezdődik)

Bevezetés (Kállay Géza) 1-29

I. rész. ***A középkor: a kezdetektől az 1480-as évekig*** (szerkesztők: Karáth Tamás és Halácsy Katalin)

1. Bevezetés a középkor irodalmához 2
 - 1.1. A középkor hasznáról 2
 - 1.2. Változás a középkorban 4
 - 1.3. Állandóság a középkorban 6
 - 1.4. Irodalmi alapfogalmaink a középkorban 10
2. Óangol irodalom 18
 - 2.1. A kezdetek 18
 - 2.2. Alfréd király kora 22
 - 2.3. A 10. századi bencés reform és a kései óangol próza 26
3. Bevezetés a középanyol irodalomhoz 33
 - 3.1. Alapfogalmaink 34
 - 3.2. Történelmi háttér 34
 - 3.3. Nyelvi kaleidoszkóp a középkori Angliában 37
4. A románc 40
 - 4.1. Bevezetés 40
 - 4.2. A románc története 41
 - 4.3. A románcok témái 45
 - 4.3.1. Matter of Rome 49
 - 4.3.2. Matter of France 57
 - 4.3.3. Matter of Britain 62
 - 4.3.4. Matter of England 68
 - 4.3.5. Matter of the Orient és egyéb románcok 76
 - 4.4. A románcok formája 82
 - 4.5. Előadás, közönség és kéziratok 84
 - 4.6. A románcok utóélete – paródiák és balladák 85
 - 4.7. A románc a modern világban 91
5. Vallásos tanítás, áhítat és misztika 93
 - 5.1. A későközépkori vallásgyakorlás és áhítat világa 97

5.2. A laikusok találkozása a Bibliával: Biblia-fordítások és a vallásos polémia irodalma	103
5.3. Az Egyház tanítása a közösségnek: Prédikáció és pasztoráció	107
5.4. Az Egyház tanítása az egyénnek: A magánáhítat és szemlélődés olvasmányai	113
5.5. Misztika	115
6. Geoffrey Chaucer	131
6.1. Chaucer élete	131
6.2. Chaucer és az álmok	134
6.2.1. The Book of the Duchess [A hercegnő könyve]	135
6.2.2. The Parliament of Fowls [A madarak parlamentje]	138
6.2.3. The House of Fame [A hírnév háza]	141
6.2.4. The Legend of Good Women [Jó asszonyok legendája]	146
6.3. Troilus and Criseyde (Troilus és Cressida)	150
6.3.1. Forrásai	150
6.3.2. Középkori tragédia és udvari románc	151
6.3.3. Antikvitás – Középkor	155
6.3.4. Jellemformálás	158
6.3.5. Középkori és mai olvasók	163
6.4. Canterbury mesék (Canterbury Tales)	164
6.4.1. Források	165
6.4.2. A mű szerkezete	166
6.4.3. Jellemábrázolás	169
6.4.4. A mesék	173
6.4.5. Fabulák és exemplumok	183
6.4.6. Stílus, nyelvezet, humor	189
6.4.7. A Canterbury mesék utóélete	190
6.5. A „grant translateur” – Chaucer, a fordító	191
6.5.1. Chaucer rövid versei	194
6.5.2. Complaints – Siratóénekek, panaszversek?	195
6.5.3. Szerelmesversek	196
6.5.4. Filozófiai és moralizáló versek	197
7. Középkori angol dráma és színház	200
7.1. Milyen darabokat játszottak a középkori színpadon?	208
7.2. Hogyan, milyen körülmények között adták elő a darabokat?	216
7.3. Kik játszották és nézték a darabokat?	220
7.4. Mit tudunk a szerzőkről?	224
7.5. A középkori színház utóélete	226

II. rész. *A kora modern kor: az 1480-as évektől az 1640-es évekig* (szerkesztők: Kiss Attila és Szőnyi György Endre)

2.A. TÁRSADALOM ÉS MŰVELTSÉG	1
2.A.1. Egyház és vallásosság, humanizmus	1
2.A.1.1. A reformáció kezdeteitől a puritán forradalomig	1
2.A.1.2. Nemzeti identitás, nemzeti történelem – a Tudor-kori krónikák	19
2.A.2. Kulturális regiszterek	25
2.A.2.1. Udvari és populáris kultúra a koramodern Angliában. A kutatás elméleti alapvetései és dilemmái	25
2.A.2.2. A kora újkori populáris kultúra változatai Angliában	37
2.A.2.3. A Tudor udvari kultúra és az Erzsébet-kultusz	53
2.A.3. A koramodern szubjektivitás az irodalomban	66
2.A.3.1. A koramodern szubjektivitás kialakulása	66
2.A.3.2. „Ruha teszi az embert” - öltözködési szabályok és álöltözetek	75
2.A.4. Tudástranszferek és transzformációk	85
2.A.4.1. A nagyvilág földrajza; A felfedezések, utazás, térkép, kultúrák sokfélesége	85
2.A.4.2. Reneszánsz tudomány és mágia	93
2.A.5. A reneszánsz kultúra medialitása	103
2.A.5.1. Kép és szó; ikonofóbia, képrombolás; Szó és hang. A reneszánsz zene és a líra. Az emblematikus gondolkodásmód	103
2.A.5.2. Megjegyzések az embléma elméletéhez	119
2.A.5.3. Mi az irodalom az angol reneszánszban?	133
2.B. MŰFAJOK ÉS MÉDIUMOK	138
2.B.1. KÖLTÉSNET	138
2.B.1.1. Bevezető, elméleti számvetések	138
2.B.1.1.a. Poétikák 1. A költészet ‘védelmezői’: az angol irodalomelmélet születése	138
2.B.1.1.b. Poétikák 2.	149
2.B.1.1.c. Az irodalmi hagyományok asszimilációja	157
2.B.1.2. Műfaji sokszínűség az Erzsébet-kori/„aranykori” költészetben (kb. 1609-ig)	174
2.B.1.2.a. Az Erzsébet-kori szonett	174
2.B.1.2.b. Az epyllion	204
2.B.1.2.c. A pasztorál	216
2.B.1.2.d. A románc-eposz	227
2.B.1.3. Klasszicizmus és metafizikus líra: a kora 17. századi költészet tendenciái	234
2.B.1.3.a. Jonson és a gavallér költők	234
2.B.1.3.b. A „Country House Poem”	249
2.B.1.3.c. John Donne metafizikai költészete	255

2.B.2. PRÓZA	268
2.B.2.1. Bevezetés: a próza stílusai és funkciói. Van-e „prózaírodalom” egyáltalán?	268
2.B.2.2. Az irodalom határvidékein: bölcséleti próza	274
2.B.2.3. Elbeszélő fikció a románcon túl	284
2.B.2.4. Az irodalom vallási határvidékei (Thomas More, John Donne, John Milton)	299
2.B.2.4.a. Morus Tamás heterotópiája: Bátorító párbeszéd megpróbáltatás idején. Más helyek, más nyelvek, más személyek	299
2.B.2.4.b. Utópia és dialógus a 16. században	307
2.B.3. SZÍNHÁZ ÉS DRÁMA	316
2.B.3.1. Bevezető: a drámairodalom műfajai, kulturális helye	316
2.B.3.1.a. Látványosságok a társadalom interaktív mezsgyéin	316
2.B.3.1.b. A színházi jelenség	323
2.B.3.1.c. Az emblematisz gondolkodásmód és az emblematisz színház	328
2.B.3.1.d. A színházellenes diszkurzusz (A színházak bezárása és a puritanizmus)	338
2.B.3.1.e. A színpadok és színházak története	342
2.B.3.2. A korai Tudor dráma: heterogeneitás és játékoság	348
2.B.3.3. A koramodern tragédia	367
2.B.3.3.a. A tragédia kialakulása	367
2.B.3.3.b. Thomas Kyd és Spanyol tragédia	368
2.B.3.3.c. Christopher Marlowe	380
2.B.3.4. (Nemzeti) Történelem az angol színpadon	389
2.B.3.5. A komédia hagyományai	409
2.B.3.5.a. Komédia és komikum az Erzsébet-korban	409
2.B.3.5.b. A velencei kalmár és az Erzsébet-kori romantikus komédia	423
2.B.3.6. Jakab-kori változatok: színház, közönség, műfajok	435
2.B.3.6.a. Tragikomédia és románc	435
2.B.3.6.b. Closet drama és a klasszicizmus kérdése. Az udvari maszkajáték	451
2.B.3.6.c. A színházak bezárása és a puritanizmus	463
2.B.4. A RENESZÁNSZ ÚJRAGOMBOLVA	468
2.B.4.1. A hagyományozás médiumainak története	468
2.B.4.1.a. A reneszánsz újragombolva. Bevezető	469
2.B.4.1.b. Az internet és a Shakespeare-kutatás: szakmai blogok és adatbázisok	475
2.B.4.1.c. Shakespeare és a film	486
2.B.4.2. A Shakespeare-gépezet	492

III. rész. *A restaurációtól a romantikáig: Az 1660-as évektől az 1830-as évekig* (szerkesztők: Komáromy Zsolt, Péti Miklós, Gárdos Bálint és Csikós Dóra)

I. Általános bevezető

1. Irodalomtörténeti korszakok, 1640-1830	1
2. Az irodalom	43
2.1. Könyvek, írók, olvasók, irodalom, 1640-1830	43
2.2. Irodalom, irodalomtörténet és a nemek, 1640-1830	93
2.3. Irodalom és vallás: az irodalom szekularizálódása	101
2.4. Az irodalom más művészeti ágak közegeiben	107
3. Az angol irodalom	130
3.1. Többnyelvűség és az „angol” kultúra a 17. században	130
3.2. Az angol nemzeti irodalom kialakulása	144
3.3. Az irodalmi múlt felfedezése	155
3.4. Az ír és skót irodalom viszonya az angol irodalomhoz, 1690-1830	163
4. Szerzői körök	177
4.1. Milton és Dryden – különbség és közösség	177
4.2. Johnson és a Klub	197
4.3. A Coleridge-Wordsworth alkotói kör	202
4.4. A Hunt-kör	216
II. Műnemek szerinti áttekintés	
1. A műnemek és műfajok rendszerének alakulása	223
1.1. A dráma mint szórakoztatóipar és mint irodalom	223
1.2. A regény „születése” és fejlődése	231
2. Költészet	241
2.1. Narratív formák	241
2.1.1. Az eposzi hagyomány a modern brit irodalomban	241
2.2. Lírai formák	326
2.2.1. Az angol líra a 17. század közepén: lírai sajátosságok a „metafizikus” és „cavalier” költészetben	326
2.2.2. Az óda	332
2.2.3. A zsoltár és a himnusz	348
2.2.4. A romantikus töredék	356
2.3. A költészet mint közéleti diskurzus	362
2.3.1. A szatíra és a költésztörténet Pope után	362
2.4. Költészet és természet	422
2.4.1. Költészet és természetesség	422
2.4.2. Pasztorális és „valóságos” tájak	445
2.4.3. A természet mint esztétikai rend: a szép, a fenséges és a festői	457
2.5. A múlt mint a költészet „helye”	505

2.5.1. A régiek és az újak vitája	505
2.5.2. A primitivizmus	511
2.5.3. Romantikus hellenizmus	517
2.5.4. Hellenizmus az angol romantikában: Keats és az Elgin-márványok sokkja	522
3. Dráma	536
3.1. A kor színházi kultúrája és társadalmi szerepe	536
3.1.1 Színházi műfajok és a dráma a polgárháborúk és az Interregnum időszakában (1642-1660)	536
3.1.2 A színház helye a hosszú 18. század kultúrájában	542
3.1.3. David Garrick színháza és hatása	552
3.1.4. Színház a romantika korában	556
3.2. Drámaelméleti polémiák	560
3.2.1 Drámaelméleti polémiák a 17. század második felében és a 18. században	560
3.2.2. Színház- és drámaelmélet a romantika korában	570
3.3. Főbb drámai műfajok	591
3.3.1. A gúnykacajtól a könnyekig, első rész: A vígjáték főbb műfajai a Restaurációtól a 18. század elejéig	591
3.3.2. A gúnykacajtól a könnyekig, második rész: A szentimentális vígjáték, a szatirikus-szentimentális viszony	605
3.3.4. Tragédia 2: Romantikus tragédiák: az élveboncolt tudat	619
3.3.5. Zenés drámai műfajok	635
4. Próza	656
4.1. A népszerű próza-műfajok és az olvasók	656
4.2. A pamfletirodalom	676
4.2.1 A Commonwealth pamfletirodalma; Milton és az angol próza	676
4.2.2 Pamfletirodalom a 18. század első felében (Defoe, Swift, Bolingbroke, Wilkes)	689
4.2.3. Az 1790-es évek pamfletháborúja (Burke, Paine, Wollstonecraft, Godwin)	698
4.3. A bölcséleti és tudományos próza és az irodalom	708
4.3.1. Filozófiai, tudományos, geográfiai traktátusok a 17. században, a Royal Society	708
4.3.2. Az esszé és funkciói	714
4.3.3. A skót felvilágosodás értekező prózai műfajai	723
4.4. Próza a sajtóban: irodalomkritika és esszé	739
4.5. A regény	754
4.5.1. Próza és regény: valóságok és fikciók, történetek és történelem	754
4.5.2. Kísérletek, viták a 18. századi regényirodalomban: Defoe és Swift; Richardson és Fielding; Sterne	785
4.5.3. A „novel of manners” és a „domestic novel”	799
4.5.4. A szentimentalista regény	805

- 4.5.5. A tizenharmadik századi gótikus regény 813
 4.5.6. Az ír regényírók: Oliver Goldsmith és Maria Edgeworth 821

IV. rész. *A Viktoriánus kor és a Modernizmus: az 1830-as évektől az 1930-as évekig* (szerkesztők:

Séllei Nóra és Reichmann Angelika)

- I. A viktoriánus költészet 1
 II. Gerard Manley Hopkins 16
 III. Viktoriánus képzőművészet és esztétika 22
 IV. A viktoriánus kori színház 37
 V. Ír irodalom, 1800-1890 43
 19. századi ír költészet 43
 19. századi ír regény 47
 19. századi ír dráma 50
 VI. Mennyiben skót a viktoriánus irodalom? 53
 VII. A századvég és a századforduló irodalma 58
 Kulturális háttér 60
 Irodalmi élet, intézményrendszer 67
 Dekadencia és esztétizmus: a századvég mint „sárga évtized” 76
 Naturalizmus, realizmus: a regény helyzete 103
 Új Nő-irodalom 116
 A populáris irodalom és a műfaji irodalom születése 140
 VIII. Az Edward-kori irodalom 159
 Az Edward-kor az irodalmi emlékezetben 159
 Az Edward-kori próza 162
 Nevelődési regények 179
 IX. Az edwardiánus költészet 211
 X. Prózapoétika: Joseph Conrad 217
 XI. Henry James 228
 XII. Prózapoétika: James Joyce 238
 XIII. Műfajpoétika 246
 James Joyce kisprózája: Dubliners 246
 XIV. Prózapoétika: Ford Madox Ford 252
 XV. Az első világháború irodalma 255
 Demitologizálás 260
 Irodalmi háború 271
 Modernizmus és háború 277
 A háború és az emlékezés 286

XVI.	Az első világháború angol költészete	297
XVII.	Nemzeti dráma és európai modernizmus: az ír reneszánsz	307
	Az ír drámamozgalom	309
	Az előfutár: Oscar Wilde	310
	A költői dráma változatai: William Butler Yeats	313
	A költői realizmus: John Millington Synge	316
	Proto-feminizmus: Augusta Gregory	319
	Demitizálás és történelem: Sean O’Casey	321
XVIII.	A „mitikus módszer” és az 1930-as évek	326

V. rész. *A Modernizmustól a Posztmodernig: az 1930-as évektől napjainkig* (szerkesztők: Bényei Tamás, Friedrich Judit és Rácz István)

I.	A harmincas évek költészete	1
II.	Skót líra 1900–1950	21
III.	George Orwell – a szabadsághiány anatómusa	35
IV.	A két világháború közti színház és dráma	39
V.	A második világháború irodalma	46
5.1.	Hol vannak a háborús költők?	50
5.2.	Hadszínterek: háború és blitz	64
5.3.	Háborús sebek és hegek	89
VI.	Irodalmi termelés 1945 után	111
6.1.	Az irodalom kontextusa	113
6.1.1.	Intézmények és praxisok	117
6.1.2.	Az állam és a médiumok	121
6.1.3.	Az “English”	124
VII.	Irodalomelmélet és/vagy kultúrakutatás: egyetemi viták a 20. század végén	132
VIII.	Az angol színház megújulása 1945 után	148
8.1.	A 2. világháború hatása a brit színházra	149
8.2.	Külföldi vendégszereplések és drámák hatása az angol színjátszás fejlődésére	151
8.3.	Két fontos év: 1955-56	154
8.4.	A Royal Shakespeare Company és a Nemzeti Színház	158
IX.	Sziszüphosz az angol drámában	163
9.1.	Az abszurd filozófiája	163
9.2.	A cseppfolyós és a töredezett én	167
9.3.	A narcisztikus én, a kettős én és az önmagát megtagadó én	172
9.4.	A felforgató Másik	175
9.5.	Nyelvhasználat és csend	179

X.	Az angol költészet 1950 után	184
10.1.	Az angol költészet fősodra 1950 után	186
10.2.	A fősodor alternatívái	203
10.3.	A skót költészet 1950 után	224
10.4.	Az észak-ír költészet 1950 után	236
XI.	A kortárs angol regény mint világirodalom	253
XII.	Az angol regény diskurzív kontextusai a huszadik században	271
12.1.	Az angol regény ethosza	271
12.2.	F. R. Leavis	282
12.3.	Kritikai narratívák	287
XIII.	Az angol regényethosz válsága. Angus Wilson prózája	297
XIV.	Nőirodalom – feminista irodalom	318
14.1.	Az angol regény neme	318
14.2.	A családi tűzhely melege: Ivy Compton-Burnett és az otthon-regény	322
14.3.	Lányanyák és vénlányok: az etikettregény változatai	330
14.4.	„Csendes enteriőr”: az érzékenység-regény dilemmái	337
XV.	Kortárs brit disztópia	352
XVI.	A kortárs történelmi regény: a neoviktoriánus irodalom	363
16.1.	Misztifikáció és lázadás, avagy hogyan közelítsük meg a viktoriánus kort	364
16.2.	A neoviktoriánus irodalom főbb témái és kritikai megközelítésmódjai	370
16.3.	Charles Dickens és Charlotte Brontë életműve neoviktoriánus szemmel	371
16.4.	A neoviktoriánus jelenség jövője	375
XVII.	Az angol katolikus regény	380
17.1.	Regénypoétikai és kulturális háttér	380
17.2.	A kezdetek	384
17.3.	Az „aranykor”	387
	Evelyn Waugh	387
	Graham Greene	390
17.4.	Új tömlőben régi bor	393
	David Lodge	393
XVIII.	Angol holokausztköltészet	398
XIX.	Miért van szó kortárs irodalomról Az angol irodalom magyar történetében? Tibor Fischer és a kulturális emlékezet	403
19.1.	Tibor Fischer Az angol irodalom magyar történetében	404
19.2.	Kulturális emlékezet – narratív és nem narratív változatok	405
19.3.	Historiografikus metafikció: az angol posztmodern regény mint más nemzetek kulturális emlékezete	408

19.4.	Híd a két kultúra között	409	
XX.	Térkép nélkül: utazási irodalom a két világháború között		412
XXI.	Az angol fantasy-irodalom	424	
21.1.	Bevezető	424	
21.2.	Vallás(os) allegória és fantasy	427	
21.3.	Tolkien örökösei	429	
21.4.	Fantasy és humor	431	
21.5.	Nőírók a fantasy műfajában	433	
21.6.	Urban fantasy	434	
21.7.	A fantasy átalakulása az utóbbi fél évszázadban	436	
XXII.	Az angol science fiction története	441	
22.1.	A science fiction kibontakozása a XIX. századi angol irodalomban		441
22.2.	H. G. Wells és a modern SF	446	
22.3.	A brit SF a XX. század első felében	449	
22.4.	A brit SF 1945 után	451	
XXIII.	A Punch magazintól a grafikus regényig	458	
23.1.	A brit képregények egyik története	458	